

Anu Heiskanen

Houston, Teksas
heiskanen.anuleena@gmail.com

Kuva: annaprimavera.

Muuttoliikeinstituutti – rakkaan lapsen monet nimet

Kirjoittaja on toimittanut teoksen *Kuntta: Ulkосуomalaisen antologia (OK-kirja 2020)*.

Kaikki alkoi siitä, kun ehdotin *Ulkосуomalaisen antologian* kirjoittajille tapaamista Siirtolaisuuseumuseon kesäpäivillä. En edes muista, sainko kiitosta omasta mielestäni mainiosta ideasta, mutta sen muistan, että sain vastaa- ni argumenttien ryöpyn – yksikään kirjoit- taja ei kokenut olevansa siirtolainen eikä tämän vuoksi tuntenut vetoa ehdottomaan kesätapahtumaan.

Nämä mainitsemani *Ulkосуomalaisen an- tologian* kirjoittajat ovat asuneet keskimää- rin 30 vuotta ulkomailla, muutamat jopa yli viisikymmentä vuotta, eikä yksikään heistä koe olevansa siirtolainen. Heille siirtolainen tuntui olevan jokin historiallinen nimitys ajalta, jolloin ihmiset olivat pakotettuja läh- temään ulkomailla paremman toimeentulon vuoksi. Yhdenkään kirjoittajan kohdalla til- lanne ei ole ollut tämä, vaan lähteminen on ollut täysin vapaaehtoista.

Kielitoimiston sanakirja määrittelee san- nan siirtolainen näin: "henkilö joka muuttaa pysyvässä tarkoituksessa toiseen maahan (hankkiakseen sieltä toimeentulonsa); vrt. pakolainen, emigrantti." Silmiini osuu tuos- ta sanapari "pysyvässä tarkoituksessa". Miten se tulee nykyään määritellä? Onko mikään oleskelu enää pysyvää, kun matkustaminen ja muuttaminen ovat joillekin vain napin- painalluksen päässä? Minusta näyttää, ettei tämä Kielitoimiston sanakirjan määritelmä- kään imartele lähtijöitä. Siirtolainen-nimi-

tystä ja sen johdoksia käytetään silti edelleen paljon. Ne ovat taustalla Siirtolaisuusinsti- tuutin nimessäkin.

Kun instituutti on perustettu, on ilmei- sesti haluttu ottaa käyttöön suomenkielinen sana, joka soveltuu hyvin tutkimuskäyttöön. Englannin sana "migration" on joidenkin sanakirjamääritelmien mukaan suomeksi muuttoliike, "immigration" puolestaan on maahanmuutto ja "emigration" on maasta- muutto. Miltä kuulostaisi nimi Muuttoli- keinstituutti? Olisiko se neutraalimpi nimi kuin Siirtolaisuusinstituutti, joka tuo nyky- päivän muuttajille negatiivisen mielleyhty- män pakon edessä lähtemiseen?

Yhdysvalloissa asuvista suomalaisista on käytetty siirtolainen-nimityksen ohella usein myös nimitystä amerikansuomalainen. Kos- ka moninainen terminologia ja sanaston muuttuminen kiinnostavat minua, päätin tiedustella sosiaalisessa mediassa, mitä ni- mitystä Yhdysvalloissa vähintään kymme- nen vuotta asuneet suomalaiset haluavat it- sestään käytettävän. Muotoilin kysymyksen näin: "Mikä näistä on itseäsi mukavimmin määrittelevä nimitys: amerikansuomalainen, siirtolainen vai ulkосуomalainen? Jos koet, että jokin muu termi kuvaa sinua näitä pa- remmin, niin saat laittaa sen vastaukseksi."

Kyselyyni vastasi 191 henkilöä. Eniten kan- natusta saivat nimitykset amerikansuoma- lainen (49) ja ulkосуomalainen (49), joiden

jälkeen tulivat nimitykset suomalainen ja kosmopoliitti. Usea valitsi lisämääritelmäksi termin ”kaksoiskansalainen”. Vain kolme koki olevansa siirtolaisia. Heistä yksi oli asunut hyvin kauan Yhdysvalloissa, toinen oli viettänyt koko lapsuutensa Ruotsissa, minkä jälkeen muuttanut Yhdysvaltoihin ja kolmas vastanneista sanoi perusteluksi, että hän oli asunut kauan elämästään muualla kuin Suomessa ja koki siksi olevansa siirtolainen. Kyselyn tulokset on esitetty oheisessa taulukossa.

Huomionarvoista kuitenkin on, että ulkomailla asuttu aika ei mitenkään näkynyt siinä, mielsikö vastaaja itsensä ulkosuoma-

laiseksi tai kenties amerikansuomalaiseksi. Molemmassa joukoissa oli lyhyemmän ja pidemmän ajan Suomen ulkopuolella asuneita. Sama pääti siihen ryhmään, joka mielsi itsensä pelkästään suomalaiseksi. Kosmopoliitteja yhdisti se, että he kaikki olivat asuneet useammassa eri maassa. Moni täsmensi, ettei miellä itseään siirtolaiseksi, koska ei ole muuttanut Suomesta pois pakon edessä ja koska tuohon nimitykseen liittyy vahva assosiaatio johonkin hyvin vanhaan.

Maailma muuttuu, ja usein kieli sen myötä. On kiinnostavaa nähdä, mitä tapahtuu siirtolaisuusterminologialle tulevaisuudessa.

Taulukko 1. Yhdysvalloissa asuvien suomalaisten itsestään käyttämät termit.

Määrite	Lukumäärä
amerikansuomalainen	49
ulkosuomalainen	49
suomalainen	37
global citizen / kosmopoliitti	10
kaksoiskansalainen	aina yhteydessä muihin määritelmiin
suomalaisamerikkalainen	8
suomalainen joka asuu Amerikassa	6
foreigner / ailien / ulkopuolinen	5
siirtolainen	3
amerikkalainen	3
mamu / migrantti	2
amerikansuomenruotsalainen	2
savolainen	2
amerikkalaissuomalainen	1
kalifornialainen	1
newyorker	1
turkulainen	1
hämäläinen	1
Kentuckin Leena	1
suomenruotsalainen, joka aina ulkopuolella	1
global american finn	1
green card holder	1
sovereign individual	1
kaliforniansuomalainen	1
suomalaisruotsalaisamerikkalainen	1
deported	1
siirtotyöläinen	1
Israelin suomalaisamerikkalainen	1
Yhteensä	191